

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΙΔΡΥΤΗΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΟΣ ΟΓΔΟΟΣ

ΙΟΥΛΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

1950

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & ΣΙΑ Α.Ε. *

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ",

38 - ΟΔΟΣ ΤΣΩΡΤΣΙΑ - 38

ΑΘΗΝΑΙ

Ο ΤΥΠΟΣ ΣΤΟΝ 20^{ΟΝ} ΑΙΩΝΑ

1. Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ

Ἐάν ὁ 19ος αἰώνας ἦταν, ὅπως χαρακτηρίσθηκε καὶ ἦταν πραγματικά, ὁ αἰώνας τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ τῆς ἐλευθερίας τῶν λαῶν, τὸ πρῶτο ἡμισυ τοῦ εἰκοστοῦ αἰώνα πού τελειώνει μὲ τὸν Δεκέμβρη τοῦ 1950 μπορεῖ πολὺ σωστὰ νὰ θεωρηθῆ καὶ νὰ χαρακτηρισθῆ σὰν ἓνα εἶδος χρυσοῦ αἰώνα τῆς ἐλευθερίας τοῦ Τύπου μὲ παράλληλη ἀλματώδη καὶ κολοσσιαία ἀνάπτυξή του.

Μὲ τὴν εἴσοδο τοῦ δέκατου ἑνατοῦ αἰώνα καὶ μὲ τὸ ἀκτινοβόλημα τῶν ἀρχῶν τῆς μεγάλης Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως πού εἶχαν διαδοθῆ σ' ὅλη τὴν ἀνθρωπότητα σχεδόν, μιὰ σειρά ὀλόκληρη ἀπὸ ἔθνη τοῦ Παλῆου καὶ τοῦ Νέου Κόσμου, τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς κέρδισαν μὲ τὸ σπαθὶ τῶν παιδιῶν τους ἢ μὲ τὴν πίεση ἄλλων παραγόντων τὸ δικαίωμα νὰ ζοῦν ἐλεύθερα καὶ νὰ ἀναπτύσσονται ὅπως θὰ νόμιζαν καλύτερα.

Ἔτσι δημιουργήθηκαν τὰ ἀνεξάρτητα κράτη τῆς Ἑλλάδος, τῆς Σερβίας, τοῦ Βελγίου καὶ τῆς Λατινικῆς Ἀμερικῆς στὴν ἀρχή, κι' ἀργότερα τῆς Ἰταλίας, τῆς Ρουμανίας, τῆς Βουλγαρίας καὶ ἄλλα. Σπάνια ὑπῆρξε ἱστορική περίοδος πού συγκινήθηκε τόσο πολὺ ἢ παγκόσμια κοινὴ γνώμη γιὰ τὴν ἀνεξαρτησία τῶν λαῶν ὅσο κατὰ τὸν δέκατο ἑνατο αἰώνα.

Ὁ ἴδιος ὁ Μέγας Ναπολέων, πού ἦταν στὴν ἀρχὴ γέννημα τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως καὶ μέσα στὶς δραματικὲς ἐξελίξεις τῆς εἶχε τὴν εὐκαιρία νὰ διαλάμψη ἢ στρατιωτικὴ του μεγαλοφυΐα, μόλις ἀπομακρύνθηκε ἀπ' τὶς ἀρχές πού εἶχαν γιὰ σύμβολο τὴν πτώση τῆς Βασιλῆς καὶ προσπάθησε νὰ ἐκμεταλλεῖ τὴν αἴγλη τῆς Γαλλίας γιὰ νὰ δημιουργήσῃ μιὰ ὀλοκληρωτικὴ αὐτοκρατορία ἐπάνω στὰ εἰρήπια τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης, βρῆκε ἄδοξο τέλος στὸ Βατερλώ.

Οἱ ἐχθροὶ του συνασπίσθηκαν μὲ τὴ σημαία τῆς ἐλευθερίας τῶν λαῶν πού τὴν εἶχε καταλύσει ὁ Κορσικανὸς στρατηλάτης, παραβαίνοντας τὶς ἀπελευθερωτικὲς ἐπαγγελίες τῶν στρατευμάτων τῆς πρώτης Γαλλικῆς Δημοκρατίας ὅταν ἀντιμετώπιζαν τὶς στρατιὲς τῶν ἐχθρῶν τῆς μοναρχίας τῆς Εὐρώπης.

Καὶ ὁ μὲν Ναπολέων, ὅπως καὶ ὁ Χίτλερ μετὰ 130 χρόνια, ὅπως κάθε ὑποψήφιος καταλυτῆς τῶν ἐλευθεριῶν τῆς Εὐρώπης, πλήρωσε ἀκριβὰ — δυστυχῶς ὅμως μαζί μὲ τὴ Γαλλία τότε—τὴν παραβίαση τῆς ἀνεξαρ-

τησίας τῶν λαῶν. Ἄλλὰ δὲν τιμωρήθηκε μονάχα ἐκεῖνος. Καὶ οἱ ἀντίπαλοί του, πού τὸν νίκησαν στὰ 1814, ὅταν ἀντιστρατεύθηκαν κι' ἐκεῖνοι στὰ φιλελεύθερα αἰσθήματα τῶν λαῶν καὶ μὲ τὴν καθοδήγηση τοῦ Μέττερνιχ μεταβάλανε τὴν «Ἱερὰ Συμμαχία» τους σὲ δυνάστη καὶ τύραννο τῆς Εὐρώπης, δὲν ἀργησαν ν' ἀντιμετωπίσουν τὴν ὀργὴ τῶν λαῶν. Παρὰ τὴν ἀντίδραση τοῦ Μέττερνιχ, οἱ Ἕλληνες, οἱ Σέρβοι, οἱ Νοτιοαμερικανοί, ἔγιναν ἀνεξάρτητοι καὶ σιγά-σιγά κι' ἄλλα ἔθνη ἐτοιμάζονταν ν' ἀντικρῦσουν περήφανα τὴν αὐγὴ τῆς ἐλευθερίας.

Μαζὶ ὅμως μὲ τὴν ἀνεξαρτησία τους καὶ μὲ τὴν καθοδήγηση τῶν πιὸ φιλελεύθερων Βορειοαμερικανῶν καὶ Βρετανῶν πού εἶχαν ἄλλωστε καὶ πιὸ μακρόχρονη παράδοση ἀπὸ ἀγῶνες κι' ἐπιτυχίες γιὰ τὶς ἐλευθερίες τους ἄλλα καὶ τῶν Γάλλων πού μὲ συνεχεῖς κι' ἀλλεπάλληλες ἐπαναστάσεις ζητοῦσαν διαρκῶς νὰ τὶς κατασφαλίσουν, οἱ λαοὶ τοῦ κόσμου δὲν ὄκησαν νὰ δώσουν περιεχόμενο στὴν ἐθνικὴ ἐλευθερία πού κέρδιζαν ὁ ἓνας μετὰ τὸν ἄλλο θεωρητικά.

Οἱ ἀπόλυτες μοναρχίες παραχωροῦσαν σιγά-σιγά τὴ θέση τους σὲ πιὸ δημοκρατικὰ πολιτεύματα πού κύριο γνώρισμά τους ἦταν καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ λαοῦ νὰ ἐκφράσῃ ἐλεύθερα τὶς σκέψεις του καὶ νὰ διατυπώσῃ τὶς διεκδικήσεις του μέσα στὸ πλαίσιο βέβαια τῶν νόμων πού καθόριζε κάθε πολιτεία.

Ὁ τύπος καὶ οἱ δημοσιογράφοι εἶναι ἄλλωστε γέννημα αὐτῆς τῆς ἐλευθερίας τῆς σκέψεως πού κατοχυρώθηκε ἀπ' τὶς μεγάλες ἐπαναστάσεις τῶν Ἀγγλῶν πρῶτα, τῶν Βορειοαμερικανῶν ἀργότερα κι' ἔπειτα τῶν Γάλλων.

2. ΤΡΙΑΚΟΣΙΑ ΧΡΟΝΙΑ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Ἄν ἀνατρέξῃ κανένας στὴν ἱστορία τους ἀπὸ 300—400 χρόνια θὰ ἰδῆ τὴν ἀκατάπαυστη προσπάθειά τους νὰ σπάσουν τὰ δεσμὰ πού χάλκευσαν τόσο αἰῶνες δουλείας τῶν λαῶν καὶ ἀπολυταρχικῶν καθεστώτων. Οἱ βρετανικοὶ λαοὶ στὴν ἀρχὴ διακρίθηκαν στὸν ἀγῶνα αὐτὸν γιὰ τὴν ἐξασφάλιση λαϊκῶν ἐλευθεριῶν, πού ἔμελλε νὰ ἐπιτρέψῃ στὰ διάφορα ἔθνη νὰ ἐξωτερικεύσουν τὶς ἐπιθυμίες τους καὶ τὶς θελήσεις τους ὄχι μόνο μὲ τὸ Κοινοβούλιο, πού μητέρα του θεωρεῖται στὴ σύγχρονη ἐποχὴ ἡ Ἀγγλία, ὅπως στὴν ἀρχαιότητα ἦταν ἡ Ἑλλάδα μας καὶ πρὸ

πάντων τὸ "Ἄστυ τῆς Παλλάδος. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ Ἀγγλία ἦταν τὸ λίκνο τῆς νέας λαϊκῆς δυνάμεως ποὺ ἀντιμετώπισε στὴν ἀρχὴ καὶ ζηλόφθονη ἀντίδραση ἀπ' τὸ Κοινοβούλιο. Ἐκεῖ γεννήθηκε καὶ ἀνθρώθηκε μέσα σὲ πλαίσιο πιὸ μεγάλης ἐλευθερίας, ἡ «Τέταρτη Ἐξουσία», ὅπως ὀνομάσθηκε, ὁ Τύπος, ἡ Δημοσιογραφία.

Δὲν ἔχουμε παρὰ νὰ ἀναπολήσουμε τοὺς σκληροὺς ἀγῶνες ποὺ ἔκαμε ὁ Τύπος γιὰ τὴν ἀποκτῆσθαι τὰ καθιερωμένα σήμερα βασικὰ δικαιώματά του, γιὰ νὰ διαπίστῶσουμε τὴ σημασία ποὺ ἔχει ἡ δημοσιογραφία καὶ ἡ ἐλευθερία τοῦ τύπου στὴ σύγχρονη ἐξέλιξη τῆς κοινωνίας, τῶν λαῶν καὶ τῶν κρατῶν γενικὰ.

Ὁ Μίλτων, ὁ μεγάλος Ἀγγλος ποιητὴς ποὺ ἐξασφάλισε παγκόσμια φήμη μὲ τὸ ἔπος του «Χαμένος Παράδεισος», μπορεῖ νὰ θεωρηθῆ κι' ὁ ἀρχηγὸς τῆς πλειάδος ὄλων ἐκείνων ποὺ ἀγωνίσθηκαν καὶ διακρίθηκαν στὴ μακρά ἰστορία τῶν νεώτερων λαῶν νὰ ἐκφράζουν τὴ θέλησή τους μὲ τὸν τύπο. Πρὶν ἀπὸ τριακόσια χρόνια μὲ τὸν «Ἀρειοπαγιτικό» του — ὅπου ἀκολούθησε τὰ ἴχνη ἐνὸς μεγάλου Ἑλληνα τῆς ἀρχαιότητος, τοῦ ρήτορα Ἰσοκράτη ποὺ μὲ τὸν «Ἀρειοπαγιτικό» του ἔκαμε τὸ πρῶτο δημόσιο κήρυγμα πανελληνίας ἐθνικῆς ἐνότητος στὴν ἀρχαιότητα — ἀναπέτασε τὴ σημαία τῆς ἐλευθερίας τοῦ τύπου. Τὸ ἀγγλικὸ Κοινοβούλιο τὴν ἐποχὴ ἐκείνη δὲν ἠθέλε νὰ ἀναγνωρίσῃ ἄλλη δύναμη, ἐκτὸς ἀπ' τὴ δική του. Γι' αὐτὸ ὁ Μίλτων ἀναγνώριζοντας πὼς δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ πραγματικὴ ἐλευθερία λαοῦ κι' ἐλεύθερη ἀνάπτυξή του μὲ τὴν ἀνεξέλεγκτη καὶ σὲ πλήρη μυστικότητα παντοδυναμία ποὺ εἶχε τότε τὸ Κοινοβούλιο, ὀρθώθηκε γιὰ νὰ ζητήσῃ τὴν παρακολούθησιν τῶν ἐργασιῶν του ἀπ' τὴν κοινὴ γνώμη χωρὶς λογοκρισία στὸν ἔντυπο λόγο. Πολὺ σωστὰ ἐτόνιζε πὼς στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα καὶ στὴ Ρώμη δημιουργήθηκαν ἀριστουργήματα στὴ λογοτεχνία χωρὶς λογοκρισία.

Στὴν ἐποχὴ του βέβαια δὲν ὑπῆρχε τύπος, ὅσο κι' ἂν ὑπῆρχαν ὑποτυπώδεις ἐφημερίδες ἀπ' τὴν προχριστιανικὴ περίοδο τῆς ἱστορίας τοῦ κόσμου. Γιατὶ ἀναμφισβήτητα δὲν μποροῦν νὰ θεωρηθοῦν ἐφημερίδες, ὅπως τίς ἐννοοῦμε σήμερα τὰ ACTA DIURNA («Ἄκτα Ντιούρνα») τῶν Ρωμαίων ἢ οἱ «Βασίλειος ἢ Βασιλικαὶ» ἐφημερίδες ποὺ κρατοῦσαν οἱ γραμματεῖς τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου κατὰ τὴν Ἐκστρατεία του στὴν Ἀσία, οὔτε ἄλλωστε τὰ Χρονικὰ τῶν Βυζαντινῶν χρονογράφων καὶ ἀκόμα λιγώτερο ὅσα λέγονται γιὰ τοὺς Ἀσσυρίους, τοὺς Αἰγυπτίους, ἢ γιὰ τὸν Δίρφυ τὸν Κρήτα σὰν ἐφημεριδογράφου τῶν Ἑλλήνων στὸν Τρωϊκὸ πόλεμο. Πιὸ πολὺ ἔχουν χαρακτῆρα ἐφημερίδας τὰ κινεζικὰ «Νέα τοῦ Πεκίνου» ποὺ βγήκαν στὰ 500—600 μ. Χ. καὶ οἱ «Ρελατιόνες» (RELATIONES) ποὺ κυκλοφοροῦσαν στὶς Γερμανικὲς χώρες τοὺς πρώτους αἰῶνες τῆς

Χιλιετηρίδας μας καὶ ἡ «Γκαζέττα» (GAZETTA) ποὺ βγήκε περὶ τὸ 1600 στὴ Βενετία κι' ἀπὸ τ' ὄνομά της πήραν τὸν τίτλο τους, πολλὲς μεταγενέστερες ἐφημερίδες στὶς λατινόγλωσσες χώρες.

Πιὸ καθαρὰ μποροῦν νὰ θεωρηθοῦν πρόγονοι τοῦ σημερινοῦ τύπου τὰ «Ἑβδομαδιαία νέα» (WEEKLY NEWS) ποὺ κυκλοφόρησαν τὸ 1622 στὴν Ἀγγλία καὶ ἐβγαίναν τακτικὰ σὰν περιοδικὴ ἐφημερίδα καὶ μερικὰ ἔντυπα ποὺ βγήκαν στὴν Ὀλλανδία τὸ 1605 καὶ στὸ Στρασβούργο τὸ 1609.

Ἀπ' τὴν ἀρχὴ τοῦ δέκατου ἑβδόμου αἰῶνα σημειώθηκε πιὰ σταθερὴ ἐξέλιξη τοῦ τύπου ποὺ δὲν τὴ σταμάτησε οὔτε ἡ πρώτη σοβαρὴ ἀντίδραση τοῦ ἀγγλικοῦ Κοινοβουλίου, πανίσχυρου μετὰ τὴν συντριπτικὴ νίκη του κατὰ τῆς Μοναρχίας καὶ τὴν ὀριστικὴ ἐπικράτησιν τῶν ἀρχῶν τῆς Βασιλευομένης Δημοκρατίας. Δὲν εἶναι λοιπὸν παράξενο ὅτι στὴν Ἀγγλία καὶ γενικὰ στὶς Βρεταννικὲς χώρες ἀναπτύχθηκε πιὸ γρήγορα ὁ τύπος.

Μετὰ τὴν «Λόντον Γκαζέτ» (LONDON GAZETTE) ποὺ ἔδωκε καὶ μιὰ ἱστορικὴ περιγραφή τῆς μεγάλης πυρκαϊᾶς ποὺ ἔκαψε ὅλο σχεδὸν τὸ Λονδίνο στὰ 1666, ἡ πρόοδος τῶν ἐφημερίδων ἦταν συνεχῆς, παράλληλα πρὸς τὸν ἀγῶνα τους νὰ μὴ λογοκρίνεται τὸ περιεχόμενό τους. Ἀπ' τὸ 1702, στὶς 11 Μαρτίου, ποὺ βγήκε ἡ πρώτη καθημερινὴ ἐφημερίδα στὴν Ἀγγλία, ὁ «Ἡμερήσιος Ἀγγελιαφόρος» (DAILY COURANT), ἕως σήμερα, ὁ δρόμος ἦταν μακρὸς καὶ ἐπίπονος μὲ κάθε εἶδους ἐμπόδια καὶ περιπέτειες.

3. ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΔΥΝΑΜΗ ΤΩΝ ΕΦΗΜΕΡΙΔΩΝ

Ἀλλὰ παρ' ὄλους τοὺς ἐχθροὺς ποὺ ἀντιμετώπισε, παρ' ὄλους τοὺς ἐκμεταλλευτὰς ποὺ ἔβγαλε ἀπ' τοὺς κόλπους του, ὁ διεθνὴς τύπος μὲ τοὺς δημοσιογράφους ἐπιτελεῖ ἕνα ἔργο ποὺ μπορεῖ δίκαια νὰ παραβληθῆ πρὸς τὸν προορισμὸ τῶν ἐπίσημων αἰρετῶν ἐκπροσώπων κάθε ἔθνους. Σφάλματα κάνουν καὶ οἱ δημοσιογράφοι, ὅπως καὶ τὰ κοινοβούλια καὶ οἱ κυβερνήσεις τῶν ἐλεύθερων λαῶν. Παρασύρεται κι' ὁ τύπος σὲ ὑπερβολές, ἀδιακρισίες κι' ἀμετροέπειες. Ἀλλὰ ἡ ἀποστολή του δὲν παύει νὰ εἶναι ἀπαραίτητη γιὰ τὴν ὁμαλὴ ἐξέλιξη τῶν ἐθνῶν καὶ τὴν εἰρηνικὴ διακυβέρνησίν τους. Ὅσα μειονεκτήματα κι' ἂν παρουσιάζει ἡ ἐλευθερία του κι' ὅσα κακὰ κι' ἂν προξενοῦν κάποτε οἱ τυχόν παρεκτροπὲς ἀσυνδοσίας μερικῶν ἐφημερίδων, ἡ βλάβη τους εἶναι πολὺ μικρότερη ἀπὸ κείνη ποὺ προκαλεῖ ἡ κατάργησις τῆς ἐλευθεροτυπίας καὶ ἡ ὑποδούλωσίν της, ὅπως γίνεται πάντοτε στὰ ὀλοκληρωτικὰ καθεστῶτα ἢ ἡ μονοπώλησίν της ἀπὸ ὀμαδικὰ κεφαλαιοκρατικὰ συμφέροντα. Ὅπως ἔγραφε ὁ πρῶτος διευθυντὴς τῶν «Τάϊμς» τοῦ Λονδίνου Οὐίλιαμ Στήβ, τὸ Κοινοβούλιο, ἡ Κυβέρνησις καὶ ὁ Τύπος

ρυθμίζουν τα κοινά στην Αγγλία έξ' ονόματος του λαού, τόσο ώστε στα 1861 ο περίφημος Πρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής, ο Άβραάμ Λίνκολν, να λέγει: «Οί «Τάϊμς» του Λονδίνου είναι μιά απ' τις μεγαλύτερες δυνάμεις στον κόσμο, πραγματικά δε δεν ξέρω άλλο τίποτε που να έχη πιό πολλή δύναμη, εκτός ίσως απ' τον ποταμό Μισσισιππή».

Βέβαια η μεγάλη αυτή έφημερίδα του Λονδίνου που κυκλοφόρησε πριν απ'ό 165 χρόνια την 1 Ιανουαρίου του 1785 δεν έχει πιά μονάχη της την τεράστια δύναμη που είχε άλλοτε. Άλλά τη δύναμή της δεν την έχασε ο παγκόσμιος τύπος γενικά. Τη μοιράζεται με άλλες έφημερίδες που βγήκαν και είναι σήμερα κολοσσοί τόσο στην Αγγλία όσο και στις άλλες χώρες του κόσμου. Ο δημοσιογραφικός οργανισμός των «Τάϊμς» του Λονδίνου βρήκε μιμητάς παντού κι έτσι στην Αγγλία και σ' άλλα μέρη δημιουργήθηκαν από τότε μεγάλες έφημερίδες με τεράστιες μάλιστα κυκλοφορίες που υπερβαίνουν κατά πολύ το ένα τέταρτο εκατομμύριο αντίτυπα κάθε μέρα, στο όποιο μόλις πλησίασαν οι «Τάϊμς» με τα πιό μεγάλα γεγονότα και παρ' όλη την παγκόσμια διάδοσή τους.

Άλλες άγγλικές έφημερίδες, όπως το «Νταίλυ Έξπρές» και το «Νταίλυ Μίρρορ» φθάνουν τα 4.000.000 ημερήσια κυκλοφορία το «Νταίλυ Χέραλντ» και το «Νιους Κρόνικλ» τα 2.000.000 και το «Νταίλυ Μαίηλ», που βγήκε στα 1896 απ' τον Ναπολέοντα του νεώτερου διεθνούς τύπου, τον λόρδο Νόρθκλιφ, σαν πρώτη φθηνή λαϊκή έφημερίδα και παρ' όλες τις μετέπειτα περιπέτειές του έξακολουθει να έχη περι το ένα μισο εκατομμύριο αναγνώστες. Πρέπει να σημειωθή πως το «Νταίλυ Μαίηλ» με τον δαιμόνιο ιδρυτή του που αναστάτωσε τον παγκόσμιο τύπο με τις έκδοτικές και δημοσιογραφικές καινοτομίες του, εξασφάλισε απ' το τέλος του περασμένου αιώνα ένα εκατομμύριο αναγνώστες, αριθμό καταπληκτικό για την εποχή εκείνη, αφού και στα 1914 στον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο είχαν μόλις 170.000 οι «Τάϊμς», που δεν είχαν περάσει τις 53.000 στον Κριμαϊκό πόλεμο πριν 60 χρόνια.

Να μιά αντιπαραβολή μερικών αριθμών :

Οί «Τάϊμς» το 1803 είχαν κυκλοφορία κάτω των 3.000 αντιτύπων, το 1829 είχαν 10.000, το 1855 53.000, το 1914 170.000 και το 1950 με 200.000 κυκλοφορία. Το «Νταίλυ Μαίηλ» το 1896 όταν πρωτοβγήκε είχε 400.000 αναγνώστες, το 1900 1.000.000 και το 1950 1.500.000, ενώ το «Νταίλυ Έξπρές» του λόρδου Μπήβερμπροϋκ έφθασε το 1950 τα 4.000.000 και το «Νταίλυ Χέραλντ» του Έργατικού Κόμματος έμενε σταθερά γύρω απ' τα 2.000.000 αναγνώστες παρ' τις αντιξοότητες της πολιτικής. Η αντιπαραβολή αυτή δείχνει καθαρά πόσο μεγάλη δύναμη έγινε ο τύπος.

Την παγκόσμια πάλι δύναμη των «Τάϊμς» του Λονδίνου δεν την έχει πιά μονάχα αυτή ή έφημερίδα. Τη μοιράζεται με τους τεράστιους επίσης οργανισμούς των «Τάϊμς της Νέας Υόρκης» και του «Χέραλντ-Τρίμπιουν» της Νέας Υόρκης, παρ' όλη τη μικρή σχετικά κυκλοφορία τους που δεν ξεπερνά τις 500.000. Με το «Νταίλυ Τέλεγκραφ» του Λονδίνου που έφθανε στο 1.000.000 αναγνώστες, παρ' όλη τη σοβαρότητά του και τον χαρακτήρα του σαν επίσημη έφημερίδα των Άγγλων συντηρητικών. Με το «Μόντ» των Παρισίων, που αντικατέστησε τον παλιό έγκυρο παρισινό «Χρόνο» και με τον «Φιγκαρό» που ύστερα από τόσες δεκάδες χρόνια παληάς φυτοζωίας ή μάλλον κοσμικής ζωής έγινε μετά την άπελευθέρωση του 1944 μιά απ' τις πιό ζωντανές έφημερίδες της Εύρώπης με σημαντικά μεγάλη κυκλοφορία. Με το «Τρίμπιουν» του Σικάγου που το βγάξει ο υπερσυντηρητικός Άμερικανός συνταγματάρχης Μάκ Κόρμικ με ένα εκατομμύριο κυκλοφορία.

4. ΑΛΜΑΤΩΔΕΙΣ ΠΡΟΟΔΟΙ ΤΟΥ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΤΥΠΟΥ

Έδωσα μερικούς χαρακτηριστικούς αριθμούς απ' την κυκλοφορία των πιό μεγάλων έφημερίδων του κόσμου, για να δείξω όχι μόνο την επίδρασή τους στο αναγνωστικό κοινό και φυσικά στη διακυβέρνηση των λαών, αλλά και για να τονίσω ότι δημιουργήθηκαν κολοσσιαίοι δημοσιογραφικοί έκδοτικοί οργανισμοί που αποτελούν τεράστια πολιτική και οικονομική δύναμη. Ο δημοσιογράφος έπαυσε πιά να είναι ο ελεύθερος σκοπευτής του παλιού καιρού, ο παράδοξος διανοούμενος με τα άκατάστατα μαλλιά και το πλατύγυρο καπέλλο, που έγραφε κατά προτίμηση στα καφενεία και ζούσε μιά ζωή μποέμ.

Πριν από διακόσια χρόνια ήταν δύσκολο στο Λονδίνο, την πατρίδα του σύγχρονου ημερήσιου τύπου να τυπωθούν 1.000 αντίτυπα μιάς έφημερίδας μέσα σε μιά νύχτα. Τώρα μιά έσπερινή έφημερίδα με 36 πιεστήρια, που δουλεύουν ταυτόχρονα με μεγάλη ταχύτητα, τυπώνει 16.000 αντίτυπα κάθε λεπτό της ώρας, για να προλάβη τις εκατοντάδες αναγνώστες της. Κάθε μέρα στο Λονδίνο τυπώνονται 26.000.000 αντίτυπα ημερησίων έφημερίδων, πρωϊνών ή άπογευματινών και κάθε Σάββατο βράδυ τυπώνονται 25.000.000 για να κυκλοφορήσουν την Κυριακή. Άπ' αυτά τα Κυριακάτικα φύλλα μόνο τα «Νέα απ' τον Κόσμο» (NEWS OF THE WORLD) πωλούν περι τα 7.000.000 αντίτυπα.

Όπως έγραφε ο άλλοτε διευθυντής των «Τάϊμς» Ούϊκαμ Στηδ στο διβλίο του «Ο Τύπος», από την αρχή της ζωής επάνω σ' αυτό τον πλανήτη τα νέα έπαιξαν βασικό ρόλο στον ανθρώπινο αλλά και στο ζωικό κόσμο. Η όσφρηση κινδύνου απ' τα ζώα είναι «είδηση», ότι ή ασφάλειά τους άπειλείται. Για-

Καλαποθάκη, τὴν «Ἀκρόπολη» τοῦ πρύτανι τῆς δημοσιογραφίας Βλάση Γαβριηλίδη, τὴν «Ἐστία» τοῦ Ἄδωνι Κύρου, τὸ «Σκρίπ» τοῦ Κουσουλάκου κι' ἔπειτα τοῦ Γρηγ. Εὐστρατιάδη με διευθυντὰς τὸν Γεώργιο Βεντήρη, τὸν Γ. Βουτσινᾶ καὶ τὸν Δ. Λαμπράκη καὶ ἀργότερα ἄλλες σὰν τὰς «Ἀθήνας» τοῦ Γ. Πώπ, τὴν «Πατρίδα» τοῦ Σπύρου Σίμου, τὴ «Νέα Ἡμέρα» τοῦ Ι. Χαλκοκονδύλη, τὸν «Ἐλεύθερο Τύπο» τοῦ Ἀνδρέα Καβαφάκη καὶ τὸ «Νέον Ἄστυ» τοῦ Δημήτρη Κακλαμάνου καὶ κατόπιν τοῦ Γερ. Πετρεβίκη με σημαντικὲς κυκλοφορίες. Ἀλλὰ οἱ ἑλληνικὲς ἔφημερίδες μπήκαν σ' ἓνα ἀποφασιστικὸ στάδιο ἀναπτύξεως ἀπ' τὸν Α' Παγκόσμιον Πόλεμον κι' ἔπειτα. Τὸ «Ἔθνος» πού βγήκε στὰ 1914 τοῦ Σπ. Νικολόπουλου, ἡ «Καθημερινὴ» τοῦ Γεωργίου Ἀγγ. Βλάχου, τὸ «Ἐλεύθερο Βῆμα» τοῦ Δημητρίου Λαμπράκη με διευθυντὴ πρῶτα τὸν Γερ. Λύχνο κι' ἔπειτα τὸν Γ. Συριώτη εἶναι δημιουργήματα δημοσιογράφων τῆς γενεᾶς πού ἀνδρώθηκε καὶ διακρίθηκε κατὰ τὰ κρίσιμα χρόνια 1912—1922.

Τὸ τέλος τοῦ Α' Παγκόσμιου Πολέμου καὶ ἡ ἀνάπτυξη τοῦ τύπου σ' ὅλο τὸν κόσμον με τὴν ἐλευθερία πού ξαναπῆρε ὕστερα ἀπ' τὴ λογοκρισία καὶ τοὺς παντοίους περιορισμοὺς πού τοῦ εἶχαν ἐπιβληθῆ στὸν καιρὸ τῆς ἀνθρωποσφαγῆς εἶχαν τὸν ἀντίκτυπό τους καὶ στὴν Ἑλλάδα. Ἐκτὸς ἀπ' τὶς πολιτικὲς ἔφημερίδες πού βγήκαν γιὰ νὰ ἐκπροσωπήσουν τὰ καινούργια πολιτικὰ ρεύματα με τὸν «Ριζοσπάστη» τοῦ Γιάννη Πετσόπουλου σὰν ὄργανο τοῦ πρώτου ὀργανωμένου Σοσιαλιστικοῦ κόμματος στὴν Ἑλλάδα, καὶ κατόπιν τοῦ Κομμουνιστικοῦ, με τὴ «Δημοκρατία» σὰν ὄργανο τοῦ πρωτεργάτη τῆς Β' Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας Ἀλ. Παπαναστασίου καὶ τῆς Δημοκρατικῆς του Ἐνώσεως με διευθυντὴ πρῶτα τὸν Σπύρο Μελά κι' ἔπειτα τὸν Δημήτρη Πουρνάρα, με τὸν «Ἐλεύθερο Λόγον» σὰν ὄργανο τοῦ Γ. Παπανδρέου, με διευθυντὴ πρῶτα τὸν Κώστα Ἀθάνατο κι' ἔπειτα τοὺς Δημ. Πουρνάρα καὶ Νίκο Βεντήρη, σημειώθηκε εὐρύτερη ἐκδοτικὴ προσπάθεια.

Πραγματικὰ με τὴν τελευταία ἔφημερίδα ἀρχίζει ἡ περίοδος τῶν λαϊκῶν ὀργάνων κοινῆς γνώμης με μεγάλη κυκλοφορία. Ἔτσι ἐπανεκδόθηκαν με μεγάλη ἐπιτυχία ἡ «Πατρίς» τοῦ Σπ. Σίμου με διευθυντὴ τὸν Γεώργ. Βουτσινᾶ κι' ἀργότερα ἡ «Ἀκρόπολις» με ἰδιοκτήτη—διευθυντὴ τὸν ἴδιο Γ. Βουτσινᾶ. Ἀκολούθησαν ὁ «Ἡμερήσιος Τύπος» τοῦ Ἰωάννου Πασσᾶ, ὁ «Ἐλεύθερος Ἄνθρωπος» τοῦ Κώστα Ἀθάνατου με διευθυντὴ τὸν Δημ. Πουρνάρα 1930—1933), ὁ «Νέος Κόσμος» τοῦ Ἀντώνη Νικολόπουλου, ὁ «Ἀνεξάρτητος» (1933—1936) τῶν Ἀνδρέα καὶ Δημήτρη Πουρνάρα, ἡ «Ἐλευθέρα Γνώμη» τοῦ Γιάννη Κοκκινάκη, ὁ «Ἡμερήσιος Κήρυξ» τοῦ Ἰω. Πασσᾶ, ὁ «Τύπος» τοῦ Ν. Κρανιωτάκη καὶ τὸ «Ἑλληνικὸν Μέλλον» τοῦ Ν. Εὐστρατίου, γιὰ νὰ φθάσουμε στὴν περίοδο τῆς δι-

κτατορίας Μεταξᾶ, πού ἐξηνάγκασε σὲ κλείσιμο τὶς πιὸ ἀντιδικτατορικὲς «Νέον Κόσμος», «Ἀνεξάρτητος» καὶ «Ἐλευθέρα Γνώμη», ἐκτὸς ἀπ' τὸν «Ριζοσπάστη» πού ἐπαύθηκε ἀπὸ τὴν προηγούμενη τῆς 4ης Αὐγούστου.

Με τὴν τετράχρονη δικτατορία καὶ τὴν ἐπίσης τετράχρονη γερμανοϊταλικὴ Κατοχὴ (1936—1944) περιορίσθηκε σημαντικὰ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἡμερησίων ἑλληνικῶν ἔφημερίδων καὶ στὴν πρωτεύουσα καὶ στὶς ἐπαρχίες. Λίγες ἐπίσης εἶχε ἐπιτραπῆ νὰ ἐκδοθοῦν καὶ με τὴν ἀπελευθέρωση στὰ μέσα Ὀκτωβρίου τοῦ 1944. Μετὰ τὰ Δεκεμβριανὰ, ὕστερ' ἀπὸ πολλοὺς μῆνες, ἡ ἐκδοσὴ ἔφημερίδων ἦταν ὀμαλώτερη καὶ με βίον πιὸ ἀπρόσκοπτο. Ἔτσι ξαναβγήκε πρώτη ἡ «Καθημερινὴ» με ἀρθρογράφον τὸν ἀκούραστο Γεώργιο Βλάχο καὶ ἀρχισυντάκτη τὸν Αἰμίλιο Χουρμούζιο κι' ἐμφανίσθηκε τὸ «Βῆμα» τοῦ Δημήτρη Λαμπράκη με διευθυντὴ πρῶτα τὸν Ἄλκη Ζαφειρόπουλο κι' ἔπειτα τὸν Γεώργιο Συριώτη, ὅταν ξαναγύρισε ἀπ' τὸ Λονδίνο. Οἱ δυὸ αὐτὲς ἔφημερίδες πήρανε τὴν πρώτη θέση στὸν ἑλληνικὸν τύπον με τὸ πολιτικὸν τους κύρος, τὴν κυκλοφορία τους καὶ τὴν εὐρωστία τῶν ἐκδοτικῶν ὀργανισμῶν τους. Γιὰ πρώτη φορὰ κατῶρθωσαν δυὸ ἑλληνικὲς ἔφημερίδες νὰ συνδυάζουν καὶ τὶς τρεῖς αὐτὲς ἰδιότητες: τὸ κύρος, τὴν κυκλοφορία καὶ τὴν οἰκονομικὴ εὐρωστία, γιὰ νὰ γίνουν, ὅπως εἶναι φυσικόν, μιὰ πραγματικὴ δύναμη στὸν τόπον μας, ὅπως συνέβαινε παλαιότερα με τοὺς «Ταίμης» Λονδίνου καὶ τὸν Παρισινὸν «Χρόνον» ὅπως συμβαίνει ἀκόμα με τοὺς «Ταίμης» τῆς Νέας Ὑόρκης καὶ τὸ «Χέραντ — Τρίμπιουν», τὸ «Βῆμα» καὶ ἡ «Καθημερινὴ» μάλιστα πλεονεκτοῦν ἀπ' τὰ ὁμοειδῆ ὄργανα τοῦ διεθνούς τύπου καὶ σ' ἓνα σημεῖον ὅπου ὕστερον οἱ μεγάλες αὐτὲς ἀγγλοσαξωνικὲς ἔφημερίδες. Ἐκτὸς ἀπ' τὸ κύρος τους ἔχουν καὶ κυκλοφορία τεράστια γιὰ τὴν Ἑλλάδα—ἀντὶ τῆς συγκρίνη κανεὶς πρὸς τὸ ποσοστὸ ἀγραμματοσύνης στὴν Ἑλλάδα, τὴν ἔλλειψη συγκοινωνιῶν, τὴν ὑπαρξὴ πολλῶν ἔφημερίδων κλπ.—τῆ μεγαλύτερη ἀπ' ὅλες τὶς ἔφημερίδες τῶν Ἀθηνῶν, πού ἄλλοτε τὴν εἶχαν οἱ λεγόμενες λαϊκὲς ἔφημερίδες.

Ἐκτὸς ἀπ' τὶς δυὸ αὐτὲς, ἐμφανίσθηκαν μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση, τὰ «Νέα», ἡ μεγάλη ἀπογευματινὴ ἔφημερίδα, με ἰδιοκτήτη τὸν Δ. Λαμπράκη καὶ διευθυντὴ τὸν Ἄλκη Ζαφειρόπουλο, ἡ «Ἐλευθερία» τοῦ Πάνου Κόκκα, με ἀρχισυντάκτη-ἀρθρογράφον τὸν Θεοφύλακτο Παπακωνσταντίνου, τὸ «Ἐμπρὸς» τοῦ Ἄλκη Δ. Καλαποθάκη με πολιτικὸν διευθυντὴ-ἀρθρογράφον τὸν Νίκο Βεντήρη καὶ διευθυντὴ συντάξεως τὸν Πότη Τσιμπιδάρο. Ξαναβγήκαν ἡ «Ἐστία» με τοὺς ἀδελφοὺς Ἀχιλλέα καὶ Κύρο Κύρου καὶ τὸ «Ἔθνος» τῶν ἀνεψιῶν τοῦ Σπύρου Νικολόπουλου με διευθυντὴ τὸν Κώστα Οἰκονομίδη, πού εἶχαν διακόψει τὸν καιρὸ τῆς κατοχῆς. Ἐπίσης δὲ ἡ «Βραδυνὴ» τῆς κ. Δ. Ἀραβαντινοῦ καὶ ἡ «Ἀκρόπολις» τῆς οἰκογένειας Γ. Βουτσινᾶ με δι-

ευθυντὰς τοὺς ἀδελφοὺς Μπότση καὶ ἀρχισυντάκτη τὸν Σάββα Κωνσταντόπουλο. Βγήκαν τέλος ὁ «Ἐθνικὸς Κήρυξ» τοῦ Θανάση Παράσχου, ὁ «Προοδευτικὸς Φιλελεύθερος» τοῦ Ν. Εὐαγγελοπούλου καὶ ὁ «Δημοκρατικὸς» τοῦ Δ. Χριστάκου, ἐνῶ ἐπὶ δύο χρόνια ἀπ' τὸ 1945 ὡς τὰ τέλη τοῦ 1947 ἐμφανίσθηκε πάλι καὶ ὁ «Ριζοσπάστης».

Ἀπ' τὶς ἐφημερίδες ποὺ κυκλοφοροῦσαν παράνομα τὸν καιρὸ τῆς κατοχῆς μόνο ἡ «Ἐλευθερία» κατόρθωσε νὰ ἐπιζήσῃ καὶ γιὰ μερικὰ χρόνια τὰ «Καθημερινὰ Νέα» τοῦ Λουκῆ Ἀκρίτα καὶ τὸ «Ἑλληνικὸν Αἷμα» τῶν Λαζ. Πηνιάτογλου, Κ. Βοβολίνη καὶ Ἰω. Μήλιου, τρεῖς ἀπ' τὶς ζωντανώτερες καὶ καλογραμμένες ἐφημερίδες τῆς τελευταίας εἰκοσαετίας.

Ἀπ' τὶς ἐφημερίδες ποὺ ἐδγαιναν καὶ θγαίνουσαν ἀκόμα στὶς μεγάλες ἐπαρχιακὲς πόλεις, πρέπει νὰ σημειώσουμε ξεχωριστὰ τὴν παλαίμαχη «Μακεδονία» τῆς Θεσσαλονίκης, μὲ διευθυντὴ τὸν Ἰωάννη Βελλίδη καὶ ἀρχισυντάκτη τὸν Γιάννη Ἰωαννίδη, ποὺ συναγωνίζεται μὲ ἐπιτυχία σὲ κύρος, κυκλοφορία καὶ οἰκονομικὴ εὐρωστία τὶς δύο μεγαλύτερες ἀθηναϊκὲς ἐφημερίδες καὶ ἀντιπροσωπεύει ἐπιτάξια τὸν ἑλληνικὸ τύπο στὴ Βόρεια συμπρωτεύουσα. Ἐκτὸς ἀπ' αὐτή, ὁ «Ἑλληνικὸς Βορρᾶς» τοῦ Πέτρου Λεβαντῆ στὴ Θεσσαλονίκη μὲ διευθυντὴ τὸν Βασ. Μεσολογγίτη, τὸ «Φῶς» τῆς Θεσσαλονίκης, ὁ «Ταχυδρόμος» τοῦ Βόλου, μὲ τὸν Ἀλέξανδρο Μέρο καὶ ὁ «Νεολόγος» τῶν Πατρῶν μὲ τὸν Παναγιώτη Παπανδρόπουλο κατέχουν πολὺ καλὴ θέση στὸν ἑλληνικὸ τύπο.

6. Ο ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟΣ ΤΥΠΟΣ

Παράλληλα ὅμως μὲ τὸν καθημερινὸ τύπο, δὲν πρέπει νὰ παραβλέψουμε καὶ τὴν ἀνθησιὰ τοῦ περιοδικοῦ τύπου. Ἴσως νὰ μὴν ἔχουν ὄλα τὰ περιοδικὰ κι' οἱ ἐβδομαδιαῖες ἐφημερίδες παντοῦ καὶ πάντοτε μεγάλη κυκλοφορία. Ὅμως ἡ ἐπίδρασή τους σπάνια περνάει ἀπαρατήρητη.

Ὁ «Ὀμπσέρβερ», ὁ «Σπεκταίητορ», τὸ «Νιου Σταίητσιμαν» καὶ ἡ «Τρίμπιουν» στὸ Λονδίνο ἀποτελοῦν κολοσσοὺς τοῦ τύπου ἀπὸ ἀποψη κύρους, ἐνῶ ἄλλες ἀγγλικὲς κυριακάτικες λαϊκὲς ἐφημερίδες ἔχουν δεκάδες ἑκατομμύρια κυκλοφορία. Τὸ ἴδιο καὶ στὴ Βόρεια Ἀμερική. Τὰ ἐβδομαδιαῖα «Τάιμ», «Λάιφ», «Σάταιρντνεϋ Ἡβνιγκ Πόστ» καὶ «Νιουζ Γουήκ», τὸ μηνιαῖο «Ρήντερς Ἡτάιτζεστ», ὅπως καὶ πολλὰ ἄλλα, ποὺ δὲν εἶναι πολὺ γνωστὰ ἔξω ἀπ' τὶς Ἠνωμένες Πολιτεῖες, ἔχουν ἑκατομμύρια κυκλοφορία τὸ καθένα, ἐνῶ τὸ «NATION» καὶ τὸ «FOREIGN AFFAIRS» ἔχουν λίγους ἀναγνώστες, ἀλλὰ μεγάλο κύρος. Στὴ Γαλλία, ἐπίσης, δὲν λείπουν τὰ περιοδικὰ, ἀλλὰ μὲ μεγάλη κυκλοφορία κι' ἄλλα μὲ μεγάλο κύρος.

Στὴν Ἑλλάδα ἐπίσης τὸ περιοδικὸ δὲν ἔπαψε ποτὲ νὰ ἀπασχολῆ καὶ νὰ συγκινή τὸν Ἕλληνα. Τὰ λογοτεχνικὰ κυρίως ἀλλὰ καὶ τὰ πολιτικὰ ἐξακολουθοῦν νὰ ἐπηρεάζουν καὶ νὰ καθοδηγοῦν τὴν κοινὴ γνώμη.

Ὁ «Ραμπαγᾶς» τοῦ Κλεάνθη Τριανταφύλλου ἔμεινε ἱστορικὸς, ὅπως καὶ ἡ «Ἐστία» τῶν Κασδῶνη, Πολίτη καὶ Δροσίνη, πρὶν γίνῃ καθημερινὴ ἐφημερίδα καὶ ὁ «Ἀσμοδαῖος» τοῦ Ἐμμανουὴλ Ροῖδη. Τὰ τελευταῖα χρόνια ἡ «Νέα Ἐστία» μὲ διευθυντὴ πρῶτα τὸν Γρηγ. Ξενόπουλο κι' ἔπειτα τὸν Πέτρο Χάρη ἔγινε ὁ πρῦτανις τοῦ περιοδικοῦ τύπου, μὲ συνεχῆ ἔκδοση καὶ σταθερὴ κυκλοφορία. Ἀπ' τὴν ἀπελευθέρωση τοῦ 1944 κι' ἔπειτα γιὰ δύο-τρία χρόνια, σημειώθηκε καὶ στὴν Ἑλλάδα ἀνθησιὰ τοῦ ἐβδομαδιαίου τύπου μὲ μεγάλες μάλιστα κυκλοφορίες. Ὁ «Ἐλεύθερος» πρῶτα κι' ἔπειτα ὁ «Νέος Κόσμος», ὁ «Ἐθνικὸς Κήρυξ» καὶ ὁ «Νέος Δρόμος» εἶχαν πολλὲς χιλιάδες ἀναγνώστες σὰν πολιτικὲς ἐφημερίδες τῆς Δευτέρας, ἀλλὰ ἀπ' τὸ 1948 τὸ λαϊκὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὰ ἐβδομαδιαῖα πολιτικὰ φύλλα σταμάτησε ἀπότομα κι' ἔτσι ἔμειναν ἀδιαφιλονίκητοι κύριοι τοῦ πεδίου στὰ περιοδικὰ ὁ «Θησαυρὸς» τοῦ Γιάννη Παπαγεωργίου, ὁ «Ἡλιος» τοῦ Ἰω. Πασσᾶ μὲ τὸ Λεξικό του, ἡ «Νέα Ἐστία» μὲ βάση τὸν ἐκδοτικὸ οἶκο Ἰω. Κολλάρου, ἡ «Ἐκλογὴ» μὲ νέα διευθύντρια τὴν κ. Ἐλένη Βλάχου, ἡ «Ἑλληνικὴ Δημιουργία» τοῦ Σπύρου Μελά, 2—3 παιδικὲς ἐκδόσεις καὶ μερικὰ ἄλλα σοβαρῆς ἢ ποικίλης ὕλης ποὺ ἐμφανίζονται κι' ἐξαφανίζονται κατὰ περιόδους.

7. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ

ΟΙ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΟΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Γενικὰ στὴν Ἑλλάδα, ὁ Τύπος, ἡμερήσιος καὶ περιοδικός, ἀκολουθεῖ τὸ δρόμο ποὺ ἔχει πάρει καὶ σ' ὄλο τὸν κόσμο, μὲ τὴ διαφορὰ, ὅτι οἱ καθημερινὲς ἐφημερίδες στὸν τόπο μας ἔχουν διπλὸ χαρακτήρα. Εἶναι πολιτικὲς καὶ εἰδησεογραφικὲς, ἐφημερίδες γνώμης καὶ κυκλοφορίας, ἐνῶ στὶς μεγάλες χώρες πολλὲς ἐφημερίδες προσπαθοῦν ν' ἀποφεύγουν τὴν ἔκφραση πολιτικῆς ἢ κοινωνικο-οἰκονομικῆς γνώμης γιὰ νὰ προσελκύσουν περισσότερους ἀναγνώστες μὲ τὰ «νέα» τους, μὲ τὶς καμπάνιες, μὲ τὴν εἰκονογράφηση καὶ πολλὲς φορὲς δυστυχῶς μὲ τὴ σκανδαλοθηρία καὶ τὰ ἄσεμνα δημοσιεύματά τους.

Ἔτσι βλέπουμε ἐφημερίδες νὰ ἐξασφαλίζουν ἑκατομμύρια ἀναγνώστες μὲ κάποια πολιτικὴ οὐδετερότητα ποὺ συγκαλύπτει τὴν πραγματικὴ γνώμη — ἐκτὸς σὲ κρίσιμες στιγμές, ἐκλογές, κλπ. — καὶ δίδει γιὰ κύρια τρῶφή στὸ ἀναγνωστικὸ κοινὸ τὶς εἰδήσεις τῆς ἡμέρας. Τύπος αὐτῶν τῶν ἐφημερίδων εἶναι στὴν Ἀγγλία κυρίως τὸ «Νταίλυ Ἐξπρές» καὶ τὸ «Νταίλυ Μίρρορ» μὲ τὰ 4 ἑκατομμύρια ἡμερήσιους ἀναγνώστες ἢ καθεμιά.

Στὴν Ἑλλάδα δὲν ἔλειψαν οὔτε θὰ λείψουν ποτὲ οἱ σκανδαλοθηρικές καὶ ἀσεμνογραφικές προσπάθειες, ποὺ ἔχουν καὶ ἐπιτυχία γιὰ κάμποσο καιρὸ. Ἀλλὰ μπορεῖ κανεὶς νὰ πῆ πῶς τὸ εἶδος αὐτὸ δὲν εὐδοκιμεῖ ἐδῶ, μολονότι στὸ παρελθὸν σημειώθηκαν πολλὰ σοβαρὰ κρούσματα καὶ τώρα ἀκόμα μιὰ-δυὸ ἐφημερίδες καλλιεργοῦν αὐτὸ τὸν τόνο τῆς δημοσιογραφίας, μὲ φόβο ὅμως πάντοτε μήπως ὑπερβοῦν κάποια ὄρια, ποὺ δὲν γίνονται ἀνεκτὰ στὸν κατ' ἐξοχὴ φιλελεύθερο τόπο μας. Ὁ ἑλληνικὸς τύπος στὴν πλειονότητά του σέβεται τὴν φιλελεύθερη παράδοση τῆς παγκόσμιας δημοσιογραφίας καὶ παρ' ὅλες τὶς ἐλλείψεις του καὶ τὰ μικρότερα οἰκονομικὰ καὶ τεχνικὰ μέσα ποὺ διαθέτει προσπαθεῖ — τοῦλάχιστο οἱ σοβαρώτερες ἐφημερίδες — ν' ἀνεβάσῃ τὸ ἐπίπεδό του καὶ νὰ κρατῆ ψηλὰ τὸ κύρος του. Ὁ Λαμπράκης, ὁ Βλάχος, ὁ Κύρου κι' οἱ ἄλλοι νεώτεροί τους φιλοδοξοῦν πραγματικὰ ν' ἀφήσουν ἐποχὴ καὶ καλὸ ὄνομα στὴν ἑλληνικὴ δημοσιογραφία, ὅπως παλαιότερα ὁ Γαβριηλίδης, ὁ Καλαπόθιας, ὁ Κακλαμάνος. Ἄν δὲν τὸ πετυχαίνουν ὅλοι, τὸ λάθος δὲν εἶναι πάντοτε δικό τους.

Ὅπως ἔγραφε πρὶν μερικὰ χρόνια στὸ βιβλίο του γιὰ τὸν ἡμερήσιο τύπο ὁ διευθυντὴς μιᾶς ἀπ' τὶς παλιότερες καὶ πιὸ ἐγκυρες πολιτικὲς ἐπιθεωρήσεις τοῦ Λονδίνου, ὁ Οὐίλσον Χάρρις τοῦ «Σπεκταίητορ» ποὺ βγαίνει συνεχῶς ἀπ' τὸ 1828, ἡ ἐφημερίδα εἶναι ἡ βασικὴ ἀναγνωστικὴ τροφή στὴν Ἀγγλία. Παρ' ὅλο τὸ γεγονὸς ὅτι βγαίνουν ἄπειρα βιβλία μὲ τεράστιες κυκλοφορίες, μὲ ἑκατομμύρια ἀναγνώστες, μολονότι συνηθίζεται πολὺ νὰ κατηγοριεῖται ὁ ἡμερήσιος τύπος καὶ νὰ κακολογιεῖται, — κάποτε ἴσως δικαιολογημένα ἀλλὰ γιὰ συγκεκριμένες περιπτώσεις —, δὲν παύουν οἱ Ἀγγλοὶ νὰ διαβάσουν πρὸ πάντων τὴν ἐφημερίδα τους. Τὰ ἐνιά δέκατα ἀπ' αὐτοὺς διαβάσουν ἡμερήσια ὄργανα καὶ πιὸ πολλοὶ ἀκόμα τὸ κυριακάτικο φύλλο τους, ποὺ ἔχει μοναδικὴ ἀνθήση στὴ Μεγάλῃ Βρεταννίᾳ, σπάνια σὲ ἄλλες χώρες.

Γι' αὐτὸ, τονίζει ὁ Χάρρις, ὅσοι ἐκδίδουν ἢ ἐλέγχουν τὶς ἐφημερίδες ἔχουν τεράστια εὐθύνη. Μολονότι τὸ ραδιόφωνο διεκδικεῖ νὰ μοιραστῇ μαζί τους τὴν κατατόπιση τῆς Κοινῆς Γνώμης, καὶ στὴ Βόρεια Ἀμερικὴ τὶς ὑποσχέλισε, οἱ ἐφημερίδες πολὺ σωστὰ μποροῦν νὰ θεωρηθοῦν σὰν μάτια κι' αὐτιά τοῦ ἀνθρώπου σ' ὅλο τὸν κόσμον.

Ὁ Τύπος — καὶ τώρα τελευταία τὸ Ραδιόφωνο, χωρὶς ὅμως νὰ βλάβῃ καὶ τὶς ἐφημερίδες, ὅπως ἀποδείχνει ἡ Ἀγγλία, ποὺ πρέπει νὰ θεωρῆται πάντοτε ὑπόδειγμα γιὰ τὸν τρόπο ποὺ διαφωτίζεται ἡ Κοινὴ Γνώμη — εἶναι ὁ κυριώτερος παράγων ποὺ κατατοπίζει καὶ μορφώνει σήμερον τοὺς λαοὺς. Μὲ τὶς ἐφημερίδες τὸ κοινὸν μαθαίνει τί γίνεται στὸν τόπο του καὶ στὶς ξένες χώρες, ἀπ' αὐτὲς πληροφορεῖται σὲ γενικὲς γραμμὰς τὰ μεγάλα πολιτικὰ καὶ πνευματικὰ ρεύματα, τοὺς

κινδύνους ποὺ διατρέχει ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν λαῶν γενικώτερα. Ὁ ρόλος τους εἶναι πραγματικὰ μεγάλος.

Γι' αὐτὸ καὶ τὰ ἔθνη ὅλα πρέπει νὰ ἐνδιαφέρονται νὰ ἔχουν καλὸν τύπον ἂν θέλουν νὰ προοδεύσουν καὶ νὰ ἀναπτυχθοῦν. Ἐνας λαὸς ποὺ τὸν κατατοπίζουν τίμια, ἐλεύθερα καὶ μὲ πληρότητα οἱ ἐφημερίδες του δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ θῆ κερδισμένος στὸ σύνολό του. Ὁ καλὸς Τύπος εἶναι ἀπαραίτητος σὲ μιὰ χώρα ὅπως καὶ μιὰ καλὴ Κυβέρνηση. Ὅταν μάλιστα σκεφθῇ κανένας ὅτι ὁ τύπος ἀπευθύνεται καὶ στὶς κατώτερες λαϊκὲς τάξεις καὶ στοὺς ἀνθρώπους, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ποὺ μόλις ξέρουν νὰ διαβάσουν, φανταζόμεσθε ὅλοι πιὰ ἐπίδραση μπορεῖ νὰ ἔχη στὴ διαμόρφωση ποὺ παίρνει τὸ δημόσιο φρόνιμα, καλὴ ἢ κακὴ, ἀνάλογα πρὸς τὸ ἐὰν ὁ τύπος εἶναι καλὸς ἢ κακός.

8. Ἡ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ

Ἡ τεράστια ἐπίδραση τοῦ τύπου φαίνεται ἀπὸ τρία παραδείγματα ποὺ θ' ἀναφέρουμε σὰν πιὸ χαρακτηριστικά. Δυὸ ἑλληνικὰ καὶ ἓνα διεθνές, παγκόσμιο. Ὁ μεγαλύτερος Ἕλληνας τοῦ δέκατου ἑνατοῦ αἰῶνα, ὁ Χαρίλαος Τρικούπης, ἐξασφάλισε τὴν πρώτη πρωθυπουργία του καὶ τὸ πολιτικὸ του μεσουράνημα μ' ἓνα ἄρθρο του σὲ ἐφημερίδα, μὲ τὸ πολύκροτο «Τὶς Πταίει;» στοὺς «Καιροὺς» τοῦ Κανελλίδου. Ὁ μέγας Ἀγγλος πολιτικὸς καὶ φιλέλληνας, ὁ Γλάδστον, μὲ ἄρθρα του γιὰ τὶς ὀμότητες τῶν Τούρκων στὴ χερσόνησο τοῦ Αἴμου, προκάλεσε τὴν ἐπέμβαση τῶν Δυνάμεων καὶ τὴν ἀνεξαρτησία τῆς Βουλγαρίας. Ὁ μεγαλύτερος Ἕλληνας τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνα, ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος, δημοσιογραφώντας τὸ 1915—1917 στὸ ἑβδομαδιαῖο ὄργανό του «Κήρυξ», κράτησε τὸν ἑλληνικὸ λαὸ στὸ πλευρό του, παρὰ τὴν ὀξύτατη ἀντίθεσή του πρὸς ἓνα λαοφιλεῖ Βασιλεῖα, καὶ πέτυχε νὰ ἐπικρατήσῃ πάλι σὰν κυβερνήτης τῆς χώρας.

Εἶναι ἀναρίθμητα τὰ γεγονότα ποὺ προκλήθηκαν στὸ παρελθὸν ἀπὸ ἄρθρα ἢ πολεμικὲς ἐφημερίδων, στὴν Ἑλλάδα καὶ σ' ὅλο τὸν κόσμον.

Ὅπου κι' ἂν προσβλέψῃ κανεὶς, σὲ ὅποιαδήποτε περίοδο τὰ τελευταία διακόσια χρόνια καὶ σ' ὅποιαδήποτε χώρα, πρὸ πάντων στὰ δημοκρατικὰ πολιτεύματα, θὰ διαπιστώσῃ τὸν ἀγαθοποιοῦ προορισμὸ τοῦ Τύπου, καὶ τὴν καλὴ ἐπίδρασή του στὰ κοινὰ, ὅταν δὲν διευθύνεται ἡ χώρα ἢ ὁ Τύπος τῆς ἀπὸ σκοτεινὲς δυνάμεις μὲ ὑποπτα ἢ ἀντίθετα συμφέροντα. Ὅπως ἔγραφε πρὶν τέσσαρα χρόνια ἓνας διαπρεπὴς νέος Ἀγγλος δημοσιογράφος, ὁ Φράνσις Οὐίλλιαμς, στὸ τελευταῖο βιβλίο του «Τύπος, Κοινοβούλιο καὶ Λαὸς», μόνο μὲ τὴν ἐλευθερία θὰ ἐπιζήσουμε. Μόνον ὅταν εἴμαστε ἔτοιμοι νὰ ἀναζητοῦμε καὶ νὰ δημοσιεύουμε τὴν ἀλήθεια, ὅποιες κι' ἂν εἶναι οἱ συνέπειές της, νὰ γίνε-

ται ἀνοιχτὴ συζήτηση ἀνάμεσα σὲ κυβερνήτες καὶ κυβερνώμενο πλῆθος, ἀνάμεσα σὲ κράτη καὶ λαούς, νὰ προτείνουμε λύσεις καὶ νὰ ἐπικρίνουμε τὰ κακὰ ὅπου τὰ βλέπουμε, μονάχα τότε μπορούμε νὰ εἴμαστε βέβαιοι ὅτι τὰ ἐλεύθερα ἔθνη θὰ ζήσουν ἐλεύθερα καὶ θὰ προοδεύσουν.

Ἡ ἀπεριόριστη ἐξουσία διαφθείρει, εἶπε ὁ Πίτ ὁ πρεσβύτερος. Καὶ ὁ προορισμὸς τοῦ Τύπου εἶναι μὲ τὴ γνώμη του καὶ μὲ τὶς εἰδήσεις του νὰ συμβάλῃ στὸ νὰ περιορίζεται ἡ ἐξουσία στὰ πλαίσια ποὺ ἐπιτρέπονται καὶ στὴν ἀναζήτηση τοῦ ὠφελίμου γιὰ τὸν ἄνθρωπο καὶ γιὰ τοὺς λαούς.

Παρὰ τὶς ἐλλείψεις καὶ τὶς ἐκκεντρικότητες μερικῶν ἐφημερίδων, παρὰ τὴ ζημιὰ ποὺ μπορούν νὰ κάμουν ἄλλες ὅταν ὑποστηρίζουν βλαβερὰς ὑποθέσεις, ὁ τύπος δὲν παύει νὰ εἶναι στὸν εἰκοστὸν αἰῶνα μας, ἦταν πάντα καὶ θὰ εἶναι ὄργανο πολιτισμοῦ, ὅπως δὲν ἐδίστασε νὰ διακηρύξῃ ἕνας Μεγάλος Βρεταννὸς δημοσιογράφος τῆς περασμένης γενεᾶς, ὁ Σκόττ, διευθυντῆς τοῦ «Μαγχεστριανὸῦ Φύλακος». Ἴσως νὰ μὴ συμφωνοῦμε μ' ἕναν δημοσιογράφο ὅταν ἀγωνίζεται γιὰ μιὰν ἰδέα, γιὰ μιὰ πολιτικὴ. Ὅταν ὁμως διαπιστώσουμε πὼς εἶναι τίμιος, πὼς εἶναι εἰλικρινὴς στὶς πεποιθήσεις του, ἀνα-

γνωρίζουμε πὼς ἐπιτελεῖ ἕνα ἱερὸ καθήκον μέσα στὸ πλαίσιο τῆς φιλελεύθερης δημοκρατίας τῆς ἐποχῆς μας. Κατατοπίζει τὴν Κοινὴ Γνώμη. Κι' αὐτὸ μᾶς τὸν καθιστᾶ σεβαστό.

Τὸν καιρὸ αὐτό, ποὺ ἀγωνίζεται ἡ ἀνθρωπότης γιὰ νὰ σώσῃ τὴν ἐλευθερία τῆς καὶ τὴν παγκόσμια εἰρήνη, ἡ σκέψη ὅλων τῶν ἐλεύθερων ἀνθρώπων στρέφεται πρὸς τοὺς δημοσιογράφους ὅλων τῶν ἐθνῶν καὶ ὅλων τῶν αἰῶνων ποὺ ἐπάλαισαν καὶ ἔπεσαν γιὰ ἕνα καλύτερο καὶ εἰρηνικώτερο αὐριο. Ἄπ' τὸν Μίλτωνα καὶ τὸν μεταγενέστερό του Τόμας Πάιν, τὸν ἀκατάβλητο Ἀμερικανὸ συγγραφέα τῶν «Δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου», ἕως τοὺς σημερινούς μιμητὰς καὶ συνεχιστὰς τοῦ ἔργου τους, οἱ δημοσιογράφοι κρατοῦν ψηλὰ τὸν πυρσὸ τοῦ ἀγῶνα γιὰ τὴν ἐλευθερὴ ἔρευνα καὶ κριτικὴ, γιὰ τὴν κατατόπιση τῆς Κοινῆς Γνώμης καὶ τὴν υπεράσπιση τῶν δικαιωμάτων τοῦ κοινῶ ἀνθρώπου, ὅπως εἶπε καὶ ἕνας σύγχρονος μεγάλος Ἀμερικανὸς συγγραφεὺς, ὁ Ἄπτον Σίνκλαιρ.

Ἡ πρόοδος τῆς δημοσιογραφίας στὸ πρῶτο ἡμισυ τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνα ποὺ τελειώνει, εἶναι καὶ πρόοδος τῆς ἀνθρωπότητος στὸ σύνολό της καὶ γιὰ τὸ σήμερον της.

ΔΗΜ. ΠΟΥΡΝΑΡΑΣ

